

Драгомир:

Ние сме сега в мир с гръците и да развалим тоя мир, трябва да имаме дососна причина, а без причина ще бъде противно на народната правда и така безчестно, както гръците често прават.

Богор:

Ти Драгомире от старост, ся види, си си загубил памятта. Нема си забравил ти, че сестра ми Слава ся намира в плен у гръците? Не съм ли длъжен сичкото гръцко царство да разсия, та сестра си да отнема? . . .

Боян:

И с гръската кръв да омиеш лекето, което ни направиха с пленат на царската сестра?

Богор:

И за това безчестие да накарам гръците да ся откупят с половината на царството си?

+. . . .

А благоденствието на народат не е ли дососно да ни натоци ножовете?

. . . .

А богатството, дето ще да докачим от гръците.

Богор:

Такава е волята на боговете и така трябва да бъде. Днес на моят светлий пир при песните на гласовити девойки ще запишем това ново наше намерение (Кам + . . .) А ти + . . . да ся стягаши, че утре ша тя пратя посланик при гръката императрица да и кажеш, какво ида със сичката си сила да отвърна безчестието, което гръците направиха на народат ми с пленат на сестра ми. А на сестра ми, ако я видиш, кажи да ся готви, че и ида в гостье в Цариград. Ама хубаве си отваряй очите, че гръците са хитри, та сами ти ги отварят. Да не си ся склонил на мир, че после ти ще отядваш. (Кам сичките). Обяд наближава, дойдете увреме, не ся бавете.

ПОХВАЛА ЗА ЦАР СИМЕОН

Боню Ангелов

1. Текстологични наблюдения

В научната литература пръв руският учен К. Калайдович заговорва за прочутата „Похвала за цар Симеон“ — ранна проява на писаната славянска поетична реч. През 1824 г. в книгата си „Иоан Екзарх болгарский“ (Москва, с. 102—103) той напечата текста на похвалата по нейните два преписа, намиращи се в прочутия Симеонов (Светославов) сборник от 1073 г.¹ Оттогава тази поетична творба е предмет на научни занимания, свързани с очертаване епохата на цар Симеон, с разцвета на българската литература през Х в., с развитието на поетическия жанр в старите славянски литератури. Редом с това полагани са усилия за издирване нови преписи на похвалата. Вероятно този ход на научните изследвания е причина да не се обърне нужното внимание на един особено важен факт от живота на похвалата —

¹ Ръкописът се съхранява в Москва — ГИМ, Синодална сбирка, № 161 (31).

наличието на два нейни преписа в един и същ ръкопис, в Симеоновия сборник от 1073 г. и да се направят някои текстологични наблюдения. Цел на настоящото научно съобщение е да изнесе някои текстологични наблюдения, като се използват и трите днес познати преписа на похвалата. Третият препис се намира в руски ръкопис от XV в., № 5/1082 от сбирката на Кирило-Белозерския манастир, л. 6 об (днес в Ленинград — ГПБ „Салтиков-Шчедрин“).

Погрешно в научната литература е навлязла мисълта, че в Симеоновия сборник има само един препис на похвалата и че той е поместен в самото начало на ръкописа. Така се пише и в български, и в чужди публикации. А истината е, че в този сборник похвалата е преписана два пъти — веднъж в началото на ръкописа (л. 2), и втори път — в края на ръкописа (л. 263об—264а). Впрочем, както вече казах, това много добре е показано от Калайдович, който изясня тия подробности и точно обнародва двата текста. Калайдович пише: „Сей бесценный памятник найден мною (10 июня 1817 г.) между рукописями Воскресенской Новонерусалимской библиотеки... В предисловии (которое написано в четверугольник, украшенном по полям птицами и другими изображениями), сходном с послесловием (л. 263 и 264), означены причины, по коим собрана сия книга. Помешаем и то, и другое: последнее расположено в виде стихов; а в первом, сплошь написанном, каждый стих отделен точкою“ (с. 102). Веднага след това в две колонии той печата текста на двата преписа.

Десетилетия по-късно, като описват Симеоновия сборник, Горски и Невоструев отново се спират на похвалата и дават някои нови подробности и наблюдения, засягащи двата нейни преписа. Те не говорят за похвалата като стихотворна творба, наричат я „предуведомление“, „предисловие“, „подпись“. Обнародват текста само на първия препис (л. 2), също без разбивка на стихове. Приемам мнението на С. Шевирев, според когото сборникът първоначално е бил написан за княз Изяслав: „И как великимъ къ князѣхъ в России в 1073 г. был сначала Изяслав, потом изгнавший его Святослав, и имя Святослава, как уже сказано, писано по скобленному, то очень вероятно предположение Шевирева, что рукопись первоначально писана была для Изяслава, потом уже досталась она Святославу, который и приказал повторить ту же подпись в начале рукописи, где его имя читается не по скобленному, и где изображен он сам со всем своим семейством.“¹

2. Калайдович обнародва двата текста на похвалата в Симеоновия сборник, но не ги дава стих срещу стих, за да се види по-отчетливо общото и различието между тях. Това не правят по-късно и Горски и Невоструев. Тъкмо поради това тук давам текстовете на двата преписа успоредно по стихове.

СИМЕОНОВ СБОРНИК — първи препис

1. Вѣлнкынъ къ князѣхъ князь Сѣтославеъ.
2. Вѣждѣланнемъ зело вѣждѣлаеъ.
3. Държааневынъ едка обаевѣтѣ.
4. Покръвевына разѣумы къ гажевнѣ.
5. Многостръпътныхъ снхъ кннгъ.
6. Премъдраго Васнаѣ къ разѣумѣхъ.
7. Повеле мнѣ нем[ж]дрочеуднѣ.
8. Премѣноу сътворити рѣчи ннако.
9. Набѣдаща тождѣство разѣумъ его.
10. Иже акы вѣчала любодѣльна.
11. Съ всакого цвѣта фаннѣ.

СИМЕОНОВ СБОРНИК — втори препис

1. Вѣлнкынъ къ князѣхъ князь Сѣтославеъ.
2. Вѣждѣланнемъ зело вѣждѣлаеъ.
3. Държааневынъ еаддыка обаевѣтѣ.
4. Покръвевына разѣумы къ глауевнѣ.
5. Многостръпътныхъ снхъ кзннгъ.
6. Премъдраго Васнаѣ къ разѣумѣхъ.
7. Повеле мнѣ ннмѣдрочеуднѣ.
8. Премѣноу сътворити рѣчи ннако.
9. Набѣдаште тождѣство разѣумъ него.
10. Иже акы вѣчала любодѣльна.
- Съ всакого цвѣта панѣу.

¹ А. Горский—К. Невоструев. Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. Отдел II, ч. 2. М., 1859. с. 367.

12. Събѣраѣ акы въ єдинѣ сътъ.
13. В' ельмысльное сръце свое.
14. Пролнеаетъ акы сътъ сладзкъ.
15. Нзъ оустъ своихъ предъ бол
16. На въразоуменне тѣхъ мыслымъ
17. Идеиаса нмъ новын Птоломен.
18. Не вѣрою, нъ желаннѣ[мъ] паче.
19. Н събора дѣла многыстѣныхъ.
20. Бжѣтѣныхъ кннгъ есѣхъ.
21. Нмнже н своя кѣти испанъ.
22. Вѣчноу сн памать сътвори.
23. Єже памати енну въсприати.
24. Бждн хрїстолюбнѣн дшн твоен
25. Въ отъмыштеннѣ вѣнцѣмъ.
26. ...
27. Въ непрѣвѣдомын вѣкъ вѣкомъ.

Амин.
(л. 2)

- Събѣраѣ акы въ єдинѣ сътъ :
Въ ельмысльное сръдце свое :
Пролнеаетъ акы сътъ сладзкъ :
Нзъ оустъ своихъ предъ болавы :
На въразоумннѣ тѣхъ мыслымъ :
Идеиаса нмъ новын Птоломен :
Не вѣрою, нъ желаннѣмъ паче :
Н събора дѣла мно[го]чѣстѣныхъ :
Божѣтѣныхъ кннгъ есѣхъ :
Нмнже н своя полаты испанъ :
Вѣчноу сн памать сътвори :
Єже памати еннѣ въсприати :
Бждн хрїстолюбнѣн его дшн :
Въ отъмыштеннѣ вѣнцѣмъ :
Блаженныхъ н стѣныхъ мжѣ :
Въ непрѣвѣдомын вѣкъ вѣкомъ :

(л. 263об — 64)

Няма спор : първоначално е бил преписан текстът на похвалата, поместена в края на сборника. Там тя е написана на два листа, по-спокойно, по-красиво и с отделяне на всеки стих, означен с четири точки така : , с хубаво художествено разположение, както трябва за книга, предназначена за княза. Когато след време княз става Светослав, името на първия владетел на книгата княз Изяслав бива изтрито, вместо което е написано името на Светослав. Изглежда, това ще е било причина похвалата да бъде преписана още веднъж, този път в началото на книгата (на втория лист), предназначен за друга цел. Тук похвалата е поместена в правоъгълна рамка, художествено оформена, дума след дума, като отделните стихове се огласяват с точка. Писането на текста е започнато на обратната страна на листа и понеже мястото в рамката не стигнало, книжовникът нанесъл последните стихове на първата страница на същия лист.

Двата текста са писани от един и същ книжовник — дяк Йоан, с промеждутък от малко време, поради което наблюдаваните в тях текстологични различия са интересни. Наистина съществени разлики няма, стиховете почти са спазени. В това отношение има само две по-важни промени. В първия препис на похвалата вм. полаты е поставена думата кѣти (стих 21). В стих 24 има съществена смислова промяна : в първия препис имаме дшн твоен вм. его дшн, както е във втория препис. Стих 26 : Блаженныхъ н стѣныхъ мжѣ е изцяло пропуснат в първия препис, вероятно неволна грешка на преписвача.

По-многобройни са правописните различия между двата преписа. Ще изнеса някои от тях. Най-напред давам думите от първия препис, а след това думите от втория препис : князихъ — князѣхъ (ст. 1); въждааннѣмъ — въждааннѣмъ (ст. 2); дѣржааннѣн — дѣржааннѣн (стр. 3); едка — еадзѣка (ст. 3); обакѣтн — обакѣтн (ст. 3); глѣбннѣ — глѣбннѣ (ст. 4); прѣмждаго — прѣмждаго (ст. 4); разжмѣхъ — разоумѣхъ (ст. 4); на-вѣдаща — навѣдаште (ст. 9); тожѣство — тождѣство (ст. 9); разжмѣ — разоумѣ (ст. 9); еса-кого — есакого (ст. 11); Фанню — псаню (ст. 11); еельмысльное — еельмысльное (ст. 13); въразоу-

мѣнне — въздѣмнне (ст. 16); въроу — въроуж (ст. 18); желанне — желаннемъ (ст. 18); въчнѣю — въчнѣюж (ст. 22); вѣнѣю — вѣнѣж (ст. 23); въсприати — въсприати (ст. 23). непреодо-
мын — непреодомын (ст. 27).

Тези, както и други отклонения между двата текста, повечето от правописен и фонетичен характер, добре говорят за неустойчивост на книжовника-преписвач, за това, че той се поддава на влиянието на своята жива родна реч, намерила отражение тук. От двата текста на похвалата, които дяд Йоан преписал, по-близко до първообраза стои вторият препис, поместен в края на сборника.

Както е известно, познат е още само един препис на Симеоновата похвала, поместена в руски ръкопис от XV в., № 5/1082 от сбирката на Кирило-Белозерския манастир. Няма да давам в съпоставка текстовете на този препис и на преписа по сборника от 1073 г.; ще кажа само, че четирите века, които ги делят, са обусловили значителни езикови и правописни различия, залегнали в тях.

Както добре е известно, най-важното и ценно различие между двата преписа е в първия стих: — в Кирило-Белозерския препис е отбелязано името на цар Симеон, а в сборника от 1073 г. в двата преписа е означен княз Святослав: Великѣи въ князѣхъ князь Сѣлоу сладезъ — Великѣи въ цѣлѣхъ Сѣмѣиѣнѣ. Други морфологични и словарни разлики са (първо давам думите по Симеоновия, а после по Кирило-Белозерския сборник): къждѣланнемъ — желаннемъ (стих 2); покѣвѣнѣи — съкровѣнѣи (ст. 4); многостѣпѣтѣнѣхъ — многостѣтѣнѣи (ст. 5); Кирило-Белозерският препис изпуска думата сѣхъ в ст. 5; немѣдрѣвѣдѣнѣи — нѣкчинѣвѣдѣи, ст. 7); пѣанѣи — пѣсанѣи (ст. 11); сѣтъ — стѣдѣ (ст. 14); сладезъкъ — сладезѣю (ст. 14); въздѣмнне — въздѣмленѣи (ст. 16); испѣлѣнѣи — испѣлѣнѣи (ст. 21).

Съпоставката подсказва, че Кирило-Белозерският ръкопис е по-близък на втория препис в Симеоновия сборник. За това най-добре говорят думите еѣ дѣи, които стоят в съответния стих на втория препис по Симеоновия сборник — еѣ дѣи. А в първия препис на същия сборник, както вече бе посочено, имаме дѣи тѣи. Вероятно Кирило-Белозерският препис не е заел направо от сборника от 1073 г., а от неизвестно негово копие, дето е стояло името на цар Симеон.

II. „ПОХВАЛА ЗА ЦАР СИМЕОН“ И НЕЙНО ПРОНИКВАНЕ В СТАРИ СЛАВЯНСКИ ТВОРБИ

„Похвала за цар Симеон“ е привличала и ще привлича вниманието на изследователите на старите славянски литератури, защото е израз на едно поетическо настроение, начална проява на писаната славянска поетична реч. Тази нейна черта, както и връзката ѝ с културното дело на цар Симеон, с неговите книжовни занимания, с разцвета на българската книжнина през X в., досега са били главен предмет на вниманието на учените. И може би тъкмо този ход на научните занимания е причина да убегне от научния поглед друг един факт, твърде важен в живота на Похвалата — нейно проникване в някои стари славянски творби.

В своята „История древней русской литературы“ М. Н. Сперански пише: „Старый русский человек иначе смотрел на литературную собственность: раз произведение было написано, раз оно было пущено в оборот, оно переставало в его глазах быть личной собственностью написавшего. Имя писателя сохраняется, если оно представляет интерес; но по большей части читателя мало интересует имя автора, его гораздо больше интересует само произведение... Слово, произведение, ставшее доступным публике, становится общим достоянием.“¹

Развитието на старите славянски (тък и не само славянски) литератури потвърждава правдивостта на мисълта, изказана от Сперански, подкрепя се и от творчеството на много

¹ М. Н. Сперанский. История древней русской литературы, Издание III. М., 1920. с. 78.

старославянски книжовници. В тези литератури широко приложение имат две форми на използване на чужди съчинения, независимо от това, дали те са оригинални или преводни. Едната форма е по-свободно заимствуване от чужда творба, перифраза на даден пасаж или на част от съчинение, без авторът-компилятор да се чувства задължен да посочи своя извор. Това е по-често срещаната практика у старите книжовници. Другата форма на заимствуване се изразява в интерполиране на по-големи или по-малки пасажии от чужди творби, прибавянето им към съчинение, което даден книжовник пише, втъкането на тия пасажии в новата творба, без да се посочи, че те са заемки.

В настоящото съобщение става дума за вести тъкмо от такъв характер — заимствуване на мисли и пасажии из „Похвала за цар Симеон“. Този факт говори за по-широко разпространение на похвалата в старите славянски литератури, за впечатлението, което е правела тя на старите книжовници с вложеното в нея съдържание. Вестите, които безспорно след време може да се увеличат, са взети из южнославянски и руски съчинения.

1. По време на своето пътуване из Балканския полуостров през 1844—1845 г. В. И. Григорович пренесъл в Русия един ръкопис от 1416—1418 г., взет от Рилския манастир. (Сега се намира в Одеса — Държавна библиотека „А. М. Горки“, № 6, а по-рано под № 4/30 от сбирката на Григорович.) Ръкописът съдържа „Книги на царствата“. В края на ръкописа има две твърде дълги и много интересни послесловия: едно от преводача на съчинението, неозначен по име, който извършил превода през 1416 г., и второ — от преписвача на книгата Доситей, който я преписал през 1418 г. М. Г. Попруженко, издател и изследвач на ръкописа, основателно допуска, че анонимният преводач и автор на първото послесловие е известният български книжовник от началото на XV в. Константин Костенечки, разпространител на правописната реформа на Патриарх Евтимий от XIV в.¹ Тъкмо в първата част на послесловието има изрази, които не само напомнят за „Похвалата за цар Симеон“, но говорят и за заимствуване на фраза от нея. Тая част на послесловието изобищо много напомня за съчиненията на Константин Костенечки — съдържание, изрази, знания, близост с владетеля Стефан Лазаревич и пр. Когато се дири преводачът на съчинението, това трябва да се има пред вид. В случая ще цитирам само оня пасаж, имащ връзка с „Похвалата за цар Симеон“.

ПОСЛЕСЛОВИЕ В „КНИГА ЦАРСТВ“

Сѣ четырехъ цѣтѣи книгы преведохъ ѿ грѣцкыиныхъ книгъ на сръбскыи благочѣстѣиному Христову бжеиному... мѣиному деспѣтѣу Стефанѣу въ дѣржавѣиныхъ и мѣиностѣхъ новѣиному Кириѣу, въ сладкоглаголаніиныхъ вторѣиному Манасіи, въ акѣиоучительствѣхъ подобѣищѣиному прѣмѣиоудрѣищѣиному Симѣиоу, въ испѣитаніиныхъ и изысканіиныхъ бжеиственныи вѣиъхъиныхъ и новѣиными писаніиоми раѣиъи тѣиъиному Птоломиѣу оиоу, еиоу же по Алѣиандѣириѣу Филіпиѣу...²

ПОХВАЛА ЗА ЦАР СИМЕОН

Вѣианкы въ цѣирихъ Симѣионѣу, желаніиѣмъ вѣиелѣи... изъ оустъи свѣиоухъ прѣиъи болѣири на въѣиразумѣиеніѣи тѣиъи мыслѣи, ижеижеи нѣи въиновѣи Птоломиѣи не вѣиоу, но желаніиѣмъ паѣи. Нѣи съиборѣи двѣи многѣичастныи бжеиственныи книгъи вѣиъхъи, нѣижеи не свѣиоуи полѣиити испѣиоудн...

¹ М. Г. Попруженко. Из истории литературной деятельности в Сербии в XV веке. „Книги царств“... Одесса, 1894. с. 153—154: „Эти сопоставления наводят на мысль, что переводчиком „Книг царств“ мог быть автор названного трактата, т. е. Константин Костенечкий...“ Преди него същата мисъл изказва и В. Ягич. Константин Философ и негов живот Стефана Лазаревича, деспота српскога. — Гласник, XIII, Белград, 1875, с. 239.

² М. Г. Попруженко. Пос. съч., с. 2; В. Ягич. Константин Философ и негов живот Стефана Лазаревича, деспота српскога. — Гласник, кн. XLII, Београд, 1875, с. 237;

2. Известна общност, преди всичко по тема и израз, се забелязва още между „Похвалата за цар Симеон“ и стихотворението, написано от Константин Костенечки в чест на сръбския деспот Стефан Лазаревич. В стихотворението (възникнало около 1430 г.) има такива ихове:

Словесъ сладдыкыныхъ и паче меда и съта.
Точештныихъ изъ запечатаена источьника іако.
Равно оуханіе оубо и пишта.
Аште мѣда почръпающитныхъ къ самоу зре.
Ноеын некако Даенде кротчанши.
О нѣмъ иже соблюдышнимъ користи радъельшныхъ
Соломонъ іавель се днѣшнын.
.....
То другын красотою, иже въ Египтѣ.
Въ мѣсто пышенице злато податель.
Оуроужьникъ въ бранѣхъ оудоленна.¹
.....

3. С основание може да се допусне, че авторът на „Похвала за великия княз Йоан Калека“, написана през 1339 г., е познавал одата за цар Симеон. За това подсеща не само общият приповдигнат, патетичен тон на похвалата за Йоан Калека, но и следната фраза:

ПОХВАЛА ЗА ЙОАН КАЛЕКА

Оученню божественныхъ словесъ ѿ оустъ
его іако источникоу велию текущую, напаяющин
божественныхъ стаъ сръдца и христолюбивыхъ
въ него державѣхъ людин и безбожнымъ иере-
самъ преставшимъ при него державѣхъ мно-
гымъ книгамъ написаннымъ него поклѣніемъ,
ренуца правдоверному цесару Манулау...²

ПОХВАЛА ЗА СИМЕОН

Іаже акын въчала любодѣльна,
Съ вьсакого цвѣта псанію,
Събъраеъ акы въ едннѣ сътъ,
Въ велимысленное сръдце свое.
Проленаеъ акы сътъ сладкъ,
Изъ оустъ своихъ предъ болафу.
На въразоченіе тѣхъ мысламъ,
Іаделанса нмъ ноеын Птоломен.

4. В своя предговор към превода на Йерусалимския типик, направен през 1319 г., архиепископ Никодим пише за архиепископ Сава: Породи, еже естъ оеюжн, не тычно себе, нъ и есоу сръпскоу землю доухомъ светымъ, іако некака чьстнаѣ пчела отъ есѣхъ красныхъ цвѣтцъ събраеъ, и испълни свое отчѣство... оукраसेъ и правѣною егерю оутвърди... подобе же се боговидцоу Моисею.³

5. Около 1453 г. руският книжовник инок Тома Тверски написал „Слово похвалное о благоверномъ великомъ князи Борисѣ Александренчѣ“, познато по ръкопис от XVI в.; сло-

Ль. Стојановић. Стари српски записи и натписи. Књ. I. Београд, 1902. с. 71—72, № 224; Е. Ф. Карский. Образцы славянского кирилловского письма. Варшава, 1902. с. 48 (снимка).

¹ В. Ягич. Константин Философ и негов живот Стефан Лазаревича. — Гласник, XLII, Београд, 1875, с. 327—328.

² И. И. Срезневский. Сведения и заметки... № LXXXVI, с. 147.

³ Ђ. Даничић. Рукопис архиепископа Никодима. — Гласник, XI Београд, с. 190.

вото е написано витиевато, в духа на широко разпространения вече в Русия стил „плетенне словесъ“. Авторът показва много голяма начетеност по свещените книги, руските летописи и други енциклопедични сборници. Добре е познавал и някой препис на Симеоновия (Светославов) сборник от 1073 г., дето е била поместена прочутата „Похвала за цар Симеон“. Именно под влияние на тази похвала, след като се запитва с кого да сравни прославянния от него княз Борис Александрович, между другите сравнения, които дава, прави и следната съпоставка: Но Симеона ли его нарекоу златоструннаго и любокнижнаго, или Птоломію книголюбца? Но констинуу се новы Птоломію великин Борисъ Александровенчъ, но поскюдѣ събираа селатыа книгы и поучашася имъ, еже ко спасенію. Но почто много глаголю? Тези думи напомнят за следния пасаж в Похвалата:

Велнкынъ въ црѣхъ Симеонъ,
 Желаніемъ село въжелалъ...
 Съ всякого цѣта писанію,
 Събраеъ акы въ единъ сотъ.
 Въ вельмысленое срѣце свое.
 Проникаетъ акы стрѣдъ сладкоу,
 Нзъ оустъ своихъ предъ боляръ.
 На езразумленіе техъ мыслемъ,
 Идеахася имъ новын Птоломъ.
 Не вѣроу, но желаніемъ паче.
 Н събора дела многочастныхъ.
 Бжественыхъ книгъ всехъ.
 Нимже своа полати исполын.

Написаното от Тома Тверски слово има особено голямо значение поради факта, че в него изрично се говори за цар Симеон: Но Симеона ли его нареку златоструннаго... Този факт подсказва, че книжовникът е разполагал с препис на похвалата, в който е стояло името Симеон, а не Светослав, както е в сборника от 1073 г. За съжаление фразата у Тома Тверски не дава възможност за по-голяма съпоставка с текста на похвалата по нейния Кирило-Белозерски препис, за да се види дали възхожда към този ръкопис или към друг руски ръкопис.

6. В молдавски ръкопис от XVII в. има приписка, в която се говори за цар-книголюбци: „А се многы царѣ мѣднъ въшж и книгы многы испискашж...“ Между изброените цар-книголюбци е и българският цар Симеон, за когото се казва: „А Симеонъ царь българскы исписа многы книгы и яко Давидъ царь на златы струнъ играше и книгы паче всего любаеаше.“² Тази фраза подсеща за изрази, които срещаме в похвалата за Симеон и в предговора към сборника „Златоструй“, съставен по подбор на самия цар Симеон. А. И. Яцимирски, който пръв извести за приписката, пише: „В этой записи интересни последние слова, дающие известный намек на участие болгарского царя Симеона в составлении Златоструя. Несколько

¹ Н. П. Лихачев. Инок Фомы слово похвальное о благоверном великом князе Борисе Александровиче. Памятники древней письменности и искусства. Кн. CLXVIII. СПб., 1908. с. 12.

² А. И. Яцимирский. Мелкие тексты и заметки по старинной славянской и русской литературам. Вып. I. СПб., 1908. с. 3—5, № 11; Л. Милетич. Цар Симеон споменат в един среднобългарски ръкопис. — Сп. Български преглед, IV, 1898, кн. 7, с. 159.

похожее выражение находим в послесловии к старейшему списку Златоусту, изданном В. Малининым: „Сѣ кнѣгы Златоустѣа нарекше, елма же духа стаго вѣнни акы златымн стѣвѣам чакы сѣадкымн речым ѿмысѣа... къ богу принеждѣ.“¹ И заключава: „Интересно было бы найти источники, которыми пользовался составитель этой записи.“ На този въпрос Яцимирски се спира и по-късно — през 1906 г., въз основа на подобна приписка в руски ръкопис от XV в., той е склонен да счита, че разглежданият от него текст има руски произход.²

Изнесените примери не са много по брой, само шест, но все пак те дават повод за извести наблюдения и изводи относно разпространението и проникването на похвалата за Симеон в творби на някои стари славянски книжовници. В един случай влиянието е по-осезаемо, по-пряко показано, движи се по линия на преки изрази и смислови заемки, а в други случаи то е от по-общ характер — подсказва, че книжовникът познава Симеоновата похвала, поддава се на нейната обща приповдигнатост и насоченост, заема темата, конкретизира я спрямо други исторически дейатели, играли роля в културния живот на руския или сръбския народ, каквато роля цар Симеон е играл през IX—X в. в развитието на България. Втори важен извод, до който довеждат познатите сега вести, е, че одата в чест на цар Симеон е получила през Средновековието по-голямо разпространение, че е била позната на средновековните книжовници по повече преписи освен сега познатите нейни преписи — само три, от които два се намират в един и същ ръкопис. При това, щом се съзира нейно въздействие върху южнославянски съчинения, ще да е имало и южнославянски преписи било в южнославянски ръкописи със сборно съдържание, било в южнославянски преписи на самия Симеонов сборник. Наистина в познатите южнославянски преписи на Сборника от 1073 г. не е поместена похвалата, но тя може да е била включена някой такъв препис, впоследствие пропаднал или все още неиздирен. Такова е положението и спрямо познатите руски преписи на Сборника — с изключение на Кирило-Белозерския ръкопис от XV в., те също не съдържат похвалата. Книжовниците-преписвачи от по-късно време по разни причини не са я включвали, не се сещат да заменят името на Симеон или Светослав с име на свой съвременник-меченат. Посоченото по-горе въздействие и проникване на похвалата подсказва, че следва да се дирят нейни преписи в старите славянски ръкописи, и то не толкова в пълни преписи на Симеоновия сборник, колкото в ръкописи със смесено съдържание.

Особено важно в случая е да се посочи и това — освен познатия досега пример по Кирило-Белозерския препис на похвалата някои от изнесените по-горе примери изрично отбелязват името на цар Симеон като прочут в славянската древност книжовник-меченат. Посочването на това име и прякото му свързване с похвалата за цар Симеон определено подсказва, че съответните книжовници (Константин Костенечки и Тома Тверски, и двамата от XV в.) са имали под ръка препис на „Похвалата за цар Симеон“, в който е стояло неговото име. Това е красноречив факт за разпространението и въздействието на въпросната творба. Този факт задължава научните работници-слависти да продължат издирванията на нови преписи на Симеоновия сборник и частно на преписи от поместеното в него стихотворение, посветено на цар Симеон, покровител на книжовните творци в България през IX—X в.

¹ А. И. Яцимирский. Пос. съч., с. 4; И. И. Срезневский. Сведения и заметки с малоизвестных и неизвестных памятниках. СПб., 1867. с. 3—4, № XXI.

² А. И. Яцимирский. Мелкие тексты и заметки..., с. 5.

³ А. И. Яцимирский. Из истории славянской письменности в Молдавии и Валахии XV—XVII вв. Памятники древней письменности и искусства. Кн. CLXII. СПб., 1906. с. CIV—CV.